

פסקים זהל בזה

עם תשובות והוראות מגדולי הפוסקים, מאת הרב יוסף אביטבול שליט"א

בסייעתא דשמיא, גליון מס' 62, פרשת כי תבוא ה'תשפ"ד

שו"ת המצויים בחושן משפט

גזל בשוגג בלקח מוצר מיותר מהחנות

שאלה: אדם שלקח מוצר מיותר בטעות מהחנות, האם חייב להחזירו מיד, ומה הדין אם לא יודע ממי קנה ואין לו איך להשיגו.

תשובה: הרי הוא גזל בשוגג, ואינו חייב להחזירו מיד, אבל חייב משום השבת אבידה, אבל אם לא יודע ממי קנה ירשום את סכום החפץ ויכול להשתמש, אם הוא חפץ יקר, אבל אם הוא בחפץ זול כס' ש"ח, לכאורה נראה שיש בזה מחילה.

מקור: יש לדון האם יש מחילה. עד 20 50 מוחלים אין השבת אבידה יש יאוש מראש, כיון שיודעים מראש שאנשים יכולים לקחת בטעות חפצים. [אם זה מצוי שזה יכול לקרות]. ועי' בב"מ דף כב ע"א לגבי עובדא דמרי בר איסק, ובר"ן שם בשם הרשב"א שכיון שיתרצה כך אין איסור, ובש"ך חו"מ סי' שני"ח סק"א שכיון שידוע שיתרצה אין בזה גזל, ובנתיבות המשפט ריש סימן קצה ובסי' קצ"ז סק"ד. [אך מ"מ בודאי שצריך לשלם אח"כ כדלהלן]. **אך מצד גזילה** בקצוה"ח סי' כה סק"א כתבו שגזל בשוגג לא הוי גזל. ורק במזיק התרבה שאדם מועד לעולם וחייב אך בשוגג, ובנתיבות המשפט שם כתב עוד טעם שאין חיוב גזלן אלא שמתכוין לקנות אבל אם אינו מתכוין לקנות לא חייב מטעם גזלן. ע"ש, ובמחנה אפרים דיני גזילה סימן ז' כתב לחלק בין אם לא יודע שלוקח חפץ שהוא של מי שהוא אחר ולא התכוין לעשות קניין כלל ובין אם רוצה לעשות קנין אלא שלא יודע שהחפץ גזול ע"ש. ואמנם במאירי בב"ק דף צה מבואר שהרי הוא גזלן גמור. ומ"מ בודאי שיש חיוב השבת אבידה להחזיר לבעלים. ושאיני הכא שיש להקל בזה כיון שאדעתא דהכי שיש אנשים שלוקחים מוצרים בטעות ומוחלים על כך. וראוי להוסיף מש"כ בקונ' עזרת אליעזר דיני גזל בשוגג **שבמכירת פרטיות כמו מוצר יוסף ועוד שמגיע מוצרים לפי מה שהאדם שילם ואם אדם לוקח בשוגג מוצר נוסף שלא הזמין בטעות הרי הוא מפסיד למי שהזמין ואין לו לבסוף את המוצר אף שאין לו הפסד ממנוי שמקבל זיכוי אבל נגרם לו מזה נזק שצריך לקנות את המוצר הנ"ל ביותר יקר.**

שיעור אונאה בזמנינו

שאלה: האם יש אונאה בזמנינו.

תשובה: בזמנינו נראה שאין איסור אונאה. וכתבאר במקור. [ישנם שלושה שיעורים לאונאה, שתות [שיטת, - 16.66 אחוז], שמחזיר את האונאה, פחות משתות, שהמקח קיים, יותר משתות שהמקח בטל. (שו"ע חו"מ סי' רכ"ז). ושיעור יותר משתות בזמנינו הוא 17 אחוז ממחיר החפץ].

מקור: מצינו כמה טעמים מדוע בזמנינו אין איסור אונאה. (א). כתב בספר היראים סימן רנ"ט וז"ל: שיעור אונאת ממון נתפרשה בתורה, ופירושה חכמים לפי ענין ושיטת העולם שדרך מוכרים ולוקחים להקפיד, עכ"ל. ולפי"ז בזמנינו שאדם יודע ויכול לברר היכן המחיר הזול אין בזה איסור אונאה.

(ב). בב"י חו"מ ריש סימן רט כתב להקשות ע"ד הרמב"ם בפרק כא מהל' מכירה שהמוכר מין ידוע אעפ"י שהכמות אינה ידועה מקחו קיים ויש להם אונאה כפי שער שבשוק, והקשה דבגמ' בב"מ דף סד ע"א מבואר "מה שעזי חולבות מוכר לך מה שרחלי גוזזות מוכר לך מה שכוורת רודה מוכר לך מותר" ומשמע שקונה במכר אף יותר מכדי דמיה, וכתב שם בב"י "ושמא לא כתב כן הרמב"ם אלא בדבר שיש לו שער קבוע כמו חטים וכיוצא, אבל חלב וגזיה שאין להם שער ידוע אלא כל אחד קונה כפי שחפץ לית ביה אונאה". אבל בדרכי משה כתב שם הרמ"א שמ"מ אכתי אפשר לשום בו אם יש בו כדי אונאה, ע"ש ומבואר דדעת הב"י שכל דין אונאה הוא דוקא בדבר שיצא לו השער, אבל בדבר שאין בו מחיר מסוים ואין לו שער אין בו איסור אונאה, ואמנם בשו"ת שבט הלוי ח"ה סימן ריח כתב שלא שייך

לומר קים ליה כב"י שאין אונאה כיון שלהלכה פוסקים כאחרונים שאומרים שיש איסור אונאה אף בדבר שאין לו שער ידוע, ומ"מ בשו"ת מנחת אשר ח"ג סימן קז שנראה שבזמנינו אף הרמ"א יודה לב"י שבזמנינו אין אונאה משום דהיינו דוקא בחפץ שאפשר לשום אותו אם יש בו אונאה והיינו דוקא בזמניהם שאפשר היה לצאת לשוק ולבדוק אם יש לחפץ אונאה, אבל בזמנינו שיש הרבה דברים שמשפיעים על המחירים ומשתנים מזמן לזמן לכו"ע אין אונאה, עי' פת"ש סי' רכ"ז סק"א. (ג). עוד טעם כתב בשו"ת מנחת אשר שבזמנינו שדרך האנשים שקונים לבדוק אם המחיר כדאי לו או לא, הרי זה מוטל עליו ולא על המוכר, ואפשר דהו"ל כמתנה שאין עלי אונאה.

(ד). בפתחי חושן אונאה פ"י הערה א' כתב שבזמנינו אין אונאה כיון שיש הרבה הפרשי מחירים בין החנויות השונות ולכן אם ההפרש גדול השער לענין אונאה מקבע לפי מוכרים ואם הפרש אינו כ"כ גדול י"ל שדנים לפי השער הבינוני.

(ה). עוד י"ל שדנים לפי שער הבינוני. וכן כתב בקובץ השיר והטוב חלק יח עמ' עב.

ויל"ע במכירות ביתיות שאין להם מס אבל בחנות יש מס, וכן יש מוכר שמוכר יקר בסוף עונה ורוב הסוחרים מוכרים בזול, יל"ע אם יש בהא איסור אונאה, ויש לדון כיון שאין זה הוזלה מחמת שווית הבגדים אלא מחמת שאין להם יעילות לשמור את הסחורה לעונה הבאה, כיון שכל עונה יש מודה חדשה, ממילא אפשר שכיון דרך העולם, אפשר שיש בזה אונאה.

ומ"מ בזמנינו רוב המוצרים מחירים נע בחנויות, ויש חנויות שמוכרות יותר, ויש שמוכרות יותר זול, ולכן מותר שמחירו נע בין 1 וחצי שקל, לבין 2 וחצי שקל, אינו נחשב אונאה ב2 וחצי, אבל מי שימכור אותו ב3 וחצי יש בו אונאה. **אך כנתבאר שבזמנינו אפשר לברר על המחירים מראש אין איסור אונאה. ולכן במכירות בתתי"ם שאדם יקנה חולצה ב80 ש"ח ובחברות הייצור כגון באקסוס יקנה את החולצה ב140 ש"ח, אין בזה אונאה.**

וכן בהזמנה מחו"ל כגון מעלי אקספרס שהוא מקום אחר שבדאי אי אפשר לקבוע את שיעור האונאה, לפי מה שמוכרים שם. [ולכן אם משהו ימכור מוצר משם אפילו בפי עשר ע"פ כל הנ"ל אין בזה איסור אונאה]. (עי' ב"י סי' רכז סי"ב ועוד).

ולגבי שיעור האונאה, כיצד משערים את שיעור השתות נח' הפוסקים, שבערך השי ריש סימן רט כתב שהמחיר הזול ביותר הוא הקובע לגבי דין אונאה, ואסור למכור שתות יותר ממנו, **ואולם לדינא נראה שהולכים לפי המחיר הממוצע,** וכן העלה לדינא בשו"ת מנחת אשר שם, וכמו שמצינו לגבי גביית חוב בחו"מ סי' קגס"ב ששמין את הקרקע לפי הממוצע, וכ"ש בזמנינו שיש הרבה דברים שמשתנים, וכנ"ל.

מוצר שיש לו מחיר יצרן או פיקוח ממשלתי

שאלה: האם במוצר שיש לו מחיר יצרן או פיקוח ממשלתי יש בו איסור אונאה, שמוכרו יותר משווי.

תשובה: בודאי אף בזמנינו יש בו אונאה, ולפי"ז המוכרים חלב 10 ש"ח, יש בזה איסור אונאה, כי מש"ח אחד יש בו אונאה.

מקור: כתב בערוך השולחן סי' רכ"ז ס"ב "אבל מה שכל בעלי החנויות מוכרים בשוה כמו קמח ולחם ומלח וכיוצא בהם אף פחות משתות לא הוי מחילה וצריך להחזיר האונאה", ויל"ע לג"ל שבזמנינו מוחלים, היינו דוקא משום שאין לו שער קבוע, אבל בדבר שיש לו שער קבוע ויש לו פיקוח ממשלתי בודאי שהוי אונאה, [ובפרט שאנשים משלמים עם אשראי ולא שמים לב]. ויל"ע.

אונאה בקיסקים

שאלה: האם יש איסור אונאה בקיסקים שמוכרים ביוקר.

תשובה: אין בהם איסור אונאה.

האם מותר למוכר לייקר את המחיר כדי להוזילו אח"כ

שאלה: דרך הרבה אנשים לבקש הנחה על כל קניה, האם יכול המוכר לייקר את המחיר ולומר מחיר גבוה לאנשים, ואח"כ להוזיל להם את המחיר, או שיש בזה איסור אונאה.

תשובה: אין בזה איסור.

מקור: מבואר בגמ' בנדרים דף כ' ע"ב "נדר זרזין כיצד היה מוכר חפץ ואמר קונם שאני מוסיף לך על השקל שניהם רוצין בשלשה דינרים", ובמאור שהמוכר מגביה את המחיר רק בשביל כדי שאח"כ יוריד לו את המחיר, ומ"מ אין בזה איסור, וכן כתב לדינא מו"ר הג"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א, ומ"מ השיב שם שאם המוכר ביקש מחיר גבוה שסבר שהלוקח יבקש הנחה והלוקח כלל לא ביקש ממנו הפעם שיזיל לו, אז המוכר חייב להזיל לו את המחיר, עכ"ל. ואמנם יל"ע שכנ"ל מדיני אונאה שכיון שבזמנינו אין אונאה, והלוקח קיבל על עצמו את המחיר, אין בזה חסרון.

לבקש הצעת מחיר מכמה בעלי מקצוע

שאלה: האם מותר לבקש הצעת מחיר מכמה בעלי מקצוע.

תשובה: אם חושבים שרוצה לקנות מהם יש בזה איסור אונאת דברים, אך אם מפרש שרוצה לבדוק מה המחיר, אין בזה איסור (הוראת הגרע"פ שליט"א).

מדידת נעלים או בגד בחנות לדעת מה המידה

שאלה: האם מותר למדוד נעלים בחנות נעלים או בגד רק כדי לדעת מה המידה.

תשובה: אסור משום אונאת דברים, ומשום גזל. ורק אם אומר להם שמודד את המידה ואין לו כוונה לקנות מותר. (ע"י שו"ע חו"מ סי' שסג, וסי' שמ"ח ושנ"ט, וכן הורה הגרע"פ שליט"א).

מצות פריקה וטעינה ברכב שנתקע

שאלה: האם צריך לסייע לרכב שהתפוצץ וכל כיצא בזה.

תשובה: אין מצות פריקה וטעינה, אבל יש בזה מצוות חסד, ויכול לדרוש סיוע בשכר.

מקור: מצינו בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רנ"ב ורנ"ו וסי' רנ"ז שכתב בזה"ל: **אף דמצות פריקה וטעינה נאמרה בתורה ביחס לבהמה, נראה לי דבר ברור שאצל אדם ג"כ קיימת מצות עשה ולא תעשה לפרוק משא מעליו ולהטעינו, נלמד הדבר מק"ו מה בהמה נצטוונו לפרק מעליה ולהטעינה בן אדם לא כל שכן עכ"ל.** ואולם השיטמ"ק בב"מ דף נד כתב שבאדם הוא מדרבנן, ואולם בשו"ת הרדב"ז ח"א סימן תשכ"ח כתב שבאדם הוא לא שייך, ע"ש, ואמנם בערוך השולחן חו"מ סי' ערב ס"ח כתב לגבי עגלה ששקעה בטיט או שנפלו משאות מהעגלה או שנשבר אופן העגלה חייב לסייע ולפרוק ולתקן כל מה שיכול, ואמנם שם מיירי בעגלה שנוסעת בטיט, והו"ד הגרשז"א בספר ליקוטי שמאי (ח"ב שמות עמ' 196) ובשו"ת פאת שדך (סי' קס"ד) שחייב פריקה וטעינה שייך רק בבעלי חיים, ולכן במכונת אין חיוב פריקה וטעינה ע"ש. ובביאור החילוק כי בבהמה יש צער בעלי חיים, אבל ברכב עצמו אין צער בעלי חיים, ולכן יכול לבקש ע"ז שכר.

האם מותר לכתוב חו"ד שלילית על עסק

שאלה: האם מותר לכתוב תגובה על עסק שמתפרסמת ברבים.

תשובה: תלוי אם הדבר נעשה באופן חד פעמי, שאסור לכתוב תגובה, לבין אם הדבר נעשה באופן תדיר שאז מותר לכתוב אם אין אפשרות אחרת. (הוראת הגר"ע פריד שליט"א).

האם מותר להעביר ספרים בבית המדרש למקום שחבירו יושב

שאלה: האם מותר לאדם שמגיע לבית הכנסת ויש לו חומשים או הרבה ספרים על המקום שלו להעביר אותם למקום אחר.

תשובה: לא ראוי להעביר אותם למקום חבירו. משום מאי דסני ע"ל לא תעביר לחברך.

מקור: בודאי לא שייך לומר שמדיני חו"מ שמקומו בבית הכנסת קנה את החומשים, אך אינו ראוי משום ואהבת לרעך כמוך, וכן שמעתי לצדד מהגרע"פ. וכן כתב לי הג"ר שמאי קהת הכהן גרוס שליט"א במח"ס שו"ת שבט הקהתי כתב לי בזה"ל: אם זה יפריע להם אל יעביר כי יש אנשים שזה מפריע להם. עכ"ל.

מקור: א' כיון שיש להם הוצאות יותר גדולות מהמומצע, כיון שקונים כמות קטנה יותר, ולכן קונים יותר יקר מצרכניות רגילות, וכמבואר בשו"ע חו"מ סי' רל"א ס"כ ששמים לו טרחו וכל יציאותיו, ב' אין להם הרבה קניות, ג' פתוחים הרבה שעות, ד' כיון שיש בהם שירות מיוחד כגון שפותח חנות או קיוסק במקום מאוד מרוחק או שיש שם שירות לקוחות טוב, ע"י בפתחי חושן שם, ובפסקי המשפט סי' רכ"ז אות ה'.

עד מתי אפשר לתבוע האונאה

שאלה: עד מתי אפשר לתבוע את האונאה, יותר משתות.

תשובה: בזמנינו הוא שיעור זמן של כמה דקות.

מקור: בשו"ע חו"מ סי' רכ"ז ס"ז מבואר שהוא שיעור כדי שיראה לתגר ולקרובו, ובשיעור זה בזמנינו כתב בשו"ת מהרש"ם ח"ג סי' שז שהוא זמן שאפשר לבדוק על תגר בזמנינו ובזמנינו שיש טלפון וכדו' הרי הוא שיעור של כמה דקות.

אונאה באתרוג

שאלה: האם יש אונאה בקניית אתרוג במחיר יקר מאוד.

תשובה: אין בזה אונאה.

מקור: מלבד כל הטעמים הנ"ל, מצינו נח' הפוסקים האם יש איסור אונאה בדבר שאין לו שער קבוע, שבב"י כתב שאין לו אונאה ובש"ך סי' רט סק"א כתב שיש לו אונאה, כיון שלאחר מכן אפשר לדעת מהו מחירו, ואמנם בזמנינו כנתבאר מהטעמים הנ"ל אין בו איסור אונאה.

איסור אונאה בשכירות קרקעות במחיר גבוה

שאלה: האם יש איסור אונאה בשכירות קרקעות במחיר גבוה לפני החגים.

תשובה: בקרקעות וכל המחובר לקרקע כגון בבתים אין בזה אונאה, וגם בשכירות קרקעות אין אונאה, אבל אין ראוי לעשות כן. (שו"ע חו"מ סי' רכז סעיף לב). ונתבאר בארוכה במק"א.

אונאה במכירת סת"ם או תכשיטים וכלי כסף

זהב

שאלה: האם יש איסור אונאה במכירת סת"ם או תכשיטים וכלי כסף וזהב.

תשובה: אין בזה אונאה.

מקור: אע"פ שמבואר בשו"ע חו"מ סי' רכז סט"ו שבמרגליות יש אונאה, מ"מ ע"פ הנ"ל שבזמנינו אפשר לבדוק את המחירים, וכן כיון שיש לו נסיון מיוחד, או שהוא חברה אמין, וממילא אין בזה אונאה כמ"ש הריטב"א בקידושין דף ח' ע"א, וע"ע בשו"ת שואל ומשיב ח"א סי' פ"א.

לייעץ לאדם אחר שנמצא בחנות שבחנות אחרת

זה עולה יותר זול

שאלה: האם מותר לייעץ לאדם אחר שנמצא בחנות שבחנות אחרת החולצה עולה יותר זול או ששם יש הנחה.

תשובה: מחוץ לחנות מותר לומר על מקום אחר, ובתוך החנות מותר לומר רק אם לא החליט על התשלום, אך בחנויות שיש שירות עצמי והלקוחות כבר מעבירים את החפץ בברקוד אסור לומר. [יש מחמירים שלא לומר בתוך החנות בכל אופן, אלא א"כ אומר לו שיש חלוקה בחינם במק"א].

ואף אם החליט על מחיר, אם יש שינוי במחיר באופן שיש בו אונאה [יותר מ17 נראה שאין בזה איסור].

מקור: ע"י בתוס' בקידושין דף נט ע"א מבואר שבאותו מקום הרי הוא כזכה בזגים, ובשו"ת חת"ס חו"מ סי' ע"ט כתב שמי שיש לו כבר קונים בחנותו שכבר החליטו על התשלום ועדיין לא שילמו ובא אדם אחר והולכים מחוץ לחנות הרי הוא גזל, ולכן כל אדם שלקח את הדברים בידו הרי הוא גזל. עכ"ל. ואמנם בשו"ת תשובות והנהגות ח"ד סי' ש"ב כתב שאדם שנכנס לחנות לקנות דבר מה אסור לאחר לייעץ לו לפנות לחנות אחרת שאפשר להשיג בה דבר זה בזול או מסיבה אחרת לקנות בחנות אחרת כיון שנמצא בחנות וכבר התחיל במשא ומתן עם המוכר ומונעו מלמוכר הרי המונעו הוא כיוורד לאומנותו של חבירו שנקרא רשע, וכ"ש שאין לו בזה תועלת כמבואר בפת"ש סי' רל"ז סק"ב, ע"ש, וכן שמעתי להורות מהגר"ע פריד שליט"א, ואמנם כנ"ל מהחת"ס היינו דוקא אם סיכם כבר על מחיר. ובספר פסקי המשפט סי' רכז הערה 9 כתב שבחנות שבשירות עצמי אם הלוקח כבר לקח את החפץ מהמדף אע"פ שעדיין לא לקח את החפץ נראה שהרי הוא חשוב שהתחיל במקח וממכר.

לתרומות והנצחות להמשך הדפסת הגליון:

ניתן לתרום: דרך נדרים פלוס, חפשו: יעלוז לבי: פסקים והלכות לתרומות ולהפצת העלון: 053-3164570
להצטרפות לרשימת התפוצה:

באימייל ctrvurv@gmail.com

לשליחת שאלות למערכת: 058-3233587

גליון השבוע עבר הגהה הלכתית של מוריני

הגר"ע פריד שליט"א

*

נתרם להצלחת רפאל בן רוזי